

спеціаліста. Велике практичне значення має впровадження педагогічної технології «Створення ситуації успіху» у професійному становленні гармонійно розвиненої творчої особистості.

Перспективи подальших досліджень. Необхідно експериментально перевірити сукупність педагогічних умов формування творчої особистості майбутнього педагога.

Література

1. Бєлкин И.Г. Ситуация успеха. Как ее создать: Книга для учителя. – М., 1991. – 176 с
2. Кондрашова Л.В. Формирование творческого стиля деятельности будущего учителя. 36. наук. праць. Пед. науки. Випуск 8. – Херсон: Айлант, 1999. С.8-14.
3. Концепція педагогічної освіти. – К.: МО України, 1998. – 20 с.

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ НАВЧАННЯ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО

Гризоглазова Т. І., Снопкова О. В.,
Інститут мистецтв НПУ імені М.П.Драгоманова

Анотація. В статті розглядається компонентна структура музичних інтересів школярів, педагогічні умови, методи та прийоми формування музичних інтересів підлітків в умовах навчання в ДМШ.

Ключові слова. компонентна структура музично-естетичних інтересів, педагогічні умови, методи та прийоми їх формування.

Аннотация. Гризоглазова Т.И., Снопкова О.В. Формирование музыкально-эстетических интересов подростков в условиях обучения игре на фортепиано. В статье рассматривается компонентная структура музыкальных интересов школьников, педагогические условия, методы и приемы формирования музыкальных интересов подростков в условиях обучения в ДМШ.

Ключевые слова: компонентная структура музыкально-эстетических интересов, педагогические условия, методы и приемы их формирования.

Annotation. Grizoglazova T.I., Snopkova O.V. The forming of musical and esthetical interests of teenagers in conditions of studying playing the piano. The component structure of musical and esthetical interests of the pupils, pedagogical conditions, methods and ways of the forming musical interests of teenagers, which are studied at music school are discussed in the article

Key words. component structure of musical and esthetical interests, pedagogical conditions, methods and ways of their forming.

Постановка проблеми. Важливою умовою гуманізації нашого суспільства є виховання естетичного інтересу до національної та світової культури. Проблема естетичного виховання сучасної молоді, її світогляду, інтересів, смаків, почуттів є сьогодні досить актуальною. У плідному спілкуванні з мистецтвом людина набуває досвіду, що виховує і розвиває особистість. У зв'язку з цим зростає значення музичного навчання й виховання у становленні підростаючого покоління. Цілеспрямований музичний розвиток

здійснюється в різних формах шкільної освіти, важливу роль в якій відіграють ПСМНЗ. Серед ефективних шляхів фортепіанного навчання учнів особливої актуальності набуває формування музично-естетичних інтересів як необхідної умови оптимізації їх виконавської діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблема формування інтересу багатогранна та різнопланова. Її різні аспекти досліджено в працях соціологів (А.Г. Здравомислов, О.Н. Сохор, В.С. Цуккерман), психологів (Б.Г. Ананьєв, Л.І. Божович, О.І. Киричук, Г.С. Костюк, О.Н. Леонт'єв, Л.М. Проколієнко), педагогів (Н.М. Бібік, Б.Г. Друзь, В.І. Лозова, Н.Г. Морозова, О.Я. Савченко, Г.І. Щукіна). У педагогічній літературі проблему розвитку музичних інтересів школярів висвітлено в працях А.Г. Болгарського, О. Бурліної, О.Н. Дем'янчука, Г.М. Падалки, А.І. Паламарчука, О.Я. Ростовського, О.П. Щолокової. Аналіз праць дає можливість стверджувати, що інтереси відіграють важливу роль у будь-якій діяльності, впливаючи на її вибір та дієвість особистості. В психології вивчались механізми впливу мистецтва на особистість, формування інтересу засобами мистецтва (Б.Г. Ананьєв, Л.І. Божович, Л.С. Виготський, Л.Н. Леонт'єв, В.М. Мясіщев, П.М. Якобсон та ін.).

В працях фахівців в галузі теорії і методики фортепіанного навчання (О.Д. Алексєєва, Л.Г. Арчажнікової, Л.А. Баренбойма, Т.Л. Беркман, Т.М. Воронової, Р.Н. Гржибовської, А.Г. Каузової, Б.Є. Міліча, С.І. Савшинського, Г.М. Ципіна, В.Д. Шультіної, А.П. Шапова) також вказується на необхідність розвитку музично-естетичних інтересів в процесі виконавства. Проте роботи цих авторів здебільшого спрямовані на розвиток суто виконавських, професійно спрямованих якостей майбутніх піаністів. Однак, для вирішення проблеми повноцінного сприймання музики, розуміння естетичних цінностей творів музичного мистецтва, розвитку інтересу до музично-виконавської діяльності необхідні конкретні педагогічні розробки та рекомендації.

Високо цінуючи наукове і практичне значення існуючих досліджень з проблеми формування музичного інтересу, слід відзначити, що на сьогоднішній день ряд її аспектів ще не має достатньої розробленості. Тому, метою статті є

розкриття компонентної структури музично-естетичних інтересів підлітків, педагогічних умов та методів цілеспрямованого педагогічного впливу на розвиток музично-естетичних інтересів підлітків в умовах фортепіанного навчання.

Отримані результати. Розвиток інтересу зумовлюється процесом навчання і має бути важливою його метою. На думку багатьох вчених, музичний інтерес супроводжується емоційними переживаннями, почуттями. Під впливом емоційної привабливості того чи іншого твору розвивається прагнення до його пізнання, осмислення, оцінки, прагнення до музично-творчої діяльності. Під впливом інтересу дані процеси значно поглиблюються, а в стані захоплення, зацікавленості реалізуються більш інтенсивно.

Аналіз теоретичних (філософсько-естетичних, психолого-педагогічних) джерел дозволив визначити компонентну структуру музично-естетичного інтересу школярів. Вона становить єдність чотирьох компонентів: емоційно-чуттєвого (яскрава емоційна реакція на музику; наявність емоційно-естетичних почуттів; емоційність проникнення в художню образність музичних творів та відтворення її в інтерпретації), когнітивно-операційного (наявність спеціальних знань, умінь та навичок; володіння навичками співставлення, аналізу, узагальнення; вміння співвідносити елементи музичної мови зі змістом музики; повнота осягнення музичного образу), оцінного (обґрунтованість та самостійність оцінних суджень; здатність вербалізувати власні почуття; повнота і усвідомленість осягнення музичних образів), активно-творчого (ініціатива та самостійність у вирішенні проблемних, творчих завдань; бажання виразити себе у різних видах музично-творчої діяльності).

Формування музичних інтересів у підлітків органічно пов'язувалось із створенням умов організації навчально-виховної роботи. У нашому дослідженні ми визначили наступні педагогічні умови: розширення сфери емоційно-зацікавленого сприйняття музичних творів; організація пошукової, творчої і самостійної діяльності підлітків; розширення сфери естетичного впливу творів музичного мистецтва; створення "ситуації успіху"; розвиток

самоконтролю та самооцінки учнів; розширення музичного кругозору; створення емоційно позитивного відношення підлітків до інструментального музикування; розширення сфери прояву ініціативи, творчої активності на всіх рівнях функціонування музичного інтересу.

Спеціальні дослідження, присвячені проблемам інтересу, переконують в тому, що інтерес формується поетапно. Тому наша робота була розподілена на етапи, кожен з яких містив у собі домінуючу реалізацію у навчальному процесі, відрізнявся завданнями, змістом учбового матеріалу, методами, прийомами роботи та характеризувався поступовими та якісними змінами.

I етап - збагачення емоційного досвіду підлітків, формування емоційно-захопленого відношення до музичного мистецтва. II етап - розвиток пізнавальних інтересів, оцінних суджень, розширення знань з музичного мистецтва та фортепіанного виконавства. III етап - розвиток творчої активності, розширення сфери музично-творчої, інтерпретаторської діяльності.

Отже, методика формування музично-естетичних інтересів підлітків поєднувала в собі розвиток досвіду сприймання музичних творів, художньо-педагогічного аналізу, організацію пошукової, творчої, самостійної діяльності, створення "ситуації успіху", розширення сфери естетичного впливу творів музичного мистецтва.

Основною метою на I етапі було сприяння виникненню емоційного відношення до музики, появи відповідних почуттів. Однією з найважливіших умов формування у підлітків музично-естетичних інтересів є емоційна чутливість, розвиток уяви, уміння зіставляти враження. В таких процесах сприймання ми намагались завжди створювати ситуації зацікавленості, домагались того, щоб сам вплив музики мав адекватний відгук. В ході евристичних бесід, художнього діалогу разом із учнями знаходили можливі варіанти того, як музичний матеріал може передавати певний настрій, відповідні почуття, емоційний стан людини. На кожному із етапів формування музично-естетичних інтересів підлітків необхідно викликати у них емоційно-захоплююче відношення. На практиці вчителі, в основному, більше уваги

приділяють вузько спеціальним питанням розвитку виконавських навичок. Необхідно допомогти учневі наблизитись до твору, емоційно осягнути його. Виконуючи твір, або прослуховуючи його разом з учнем, необхідно, щоб він отримав емоційно-художні враження. Викликати адекватний емоційний відгук на твір можна завдяки "ефекту зараження", коли викладач заражає своїм особистим відношенням до твору.

Окрім цього, на даному етапі використовувались такі методи: розповідь, наочно-свристичні. Наочно-свристичний метод передбачає виконання твору або його фрагментів з коментарем. Наприклад, при створенні виконавської моделі фуги *фа мінор* Й. С. Баха (ДТК, том II) ми звертали увагу на поєднання контрастних елементів теми, виконуючи кожен із них. Потім шляхом "наведення", за допомогою проблемних запитань учень мав знайти звукові засоби, які відтворюють контрастну образність. На уроці виконувались фрагменти даної фуги з коментарем. Важливим методом поглиблення та усвідомлення отриманих на першому етапі емоційних вражень є аналіз музичних творів, який завжди мав пошуково-творче спрямування.

Застосування проблемно-пошукових методів є найбільш ефективним засобом виховання музичних інтересів школярів, вони спонукають їх до самостійного пошуку вирішення музично-естетичних завдань. Використання ситуацій зацікавленості, свристичних питань, пізнавальних завдань суттєво збагачує учбово-виховний процес. Поряд з іншими методами на цьому етапі ми використовували метод порівняння та зіставлення.

Для того, щоб школярі краще усвідомили роль конкретних засобів виразності, ми використовували прийом "руйнування початкового образу" (особливо цінним він є в утруднених ситуаціях). Навмисною зміною якогось елементу музичної мови показували, якою стає музика, якщо цей елемент використаний інакше. Кожне таке змінене виконання допомагає відчутти естетичну виразність та доцільність того чи іншого засобу, використаного композитором.

На цьому етапі учнями створювалась на уроці як вербальна модель інтерпретації, так і виконавська. Слід відразу зазначити, що вербальна модель інтерпретації виявилась досить цінною у практичній роботі. В ній сконцентрувались всі набуті раніше знання, поняття про художню образність творів, інтонаційно-змістовний план, виражальні засоби тощо.

Доцільним було застосування прийому “Еврика”, запропонованому О.М. Пехотою для створення “ситуації успіху”. Це виявилось у нашому прагненні активізувати учнів нехай на маленьке, але власне відкриття. Такий творчий процес спонукає школярів мислити, відкривати для себе щось невідоме, доходити до очікуваного висновку. Успіх школяра потрібно постійно підтримувати та створювати. Вся робота на цьому етапі була спрямована на розширення сфери вияву ініціативи, успіху учнів.

На третьому етапі формування музичних інтересів під цілеспрямованим педагогічним впливом, у процесі поетапного учбового процесу всі набуті компоненти переведені у дієвий план музично-виконавської діяльності. В класі фортепіано учні залучались до різних взаємопов'язаних видів музичної діяльності та форм роботи: виконання музичних творів, читання нотного тексту з аркуша, ескізне ознайомлення з фортепіанними творами, творче музикування (створення власних творів, акомпанементу).

Постійному творчому пошуку сприяли групові виконавські заняття, присвячені виконанню декількох творів, на яких були присутні майже всі учні або учні певних класів. В таких ситуаціях розвивались вміння самокритичності, відповідальності за якість виконання, що значною мірою сприяло подальшому розвитку музичних інтересів. Продовженням такого напрямку роботи були монографічні концерти, присвячені одному автору (наприклад, “Фортепіанні твори Б. Фільд,” “К. Черні та його твори”), лекції-концерти.

Висновки та подальший напрямок дослідження. В результаті проведення даної спеціально організованої роботи істотно підвищився рівень розвитку музично-естетичних інтересів учнів. Зафіксована успішність переконливо доводить педагогічну доцільність запропонованої методики та

педагогічних умов як комплексу педагогічних впливів на всі компоненти структури музичного інтересу підлітків.

Проведена нами робота не вичерпує всіх аспектів удосконалення фортепіанного навчання учнів ДМШ. Подальшим етапом наукового дослідження в даному напрямку можуть стати питання розвитку музично-естетичних інтересів на інших вікових етапах; розробки методичних рекомендацій з формування музично-естетичних інтересів учнів ДМШ.

Література

1. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіквенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. - К.: А.С.К., 2001. - 256с.
2. Теория и методика обучения игре на фортепиано / Под общ. ред. А.Г. Каузовой, А.И. Николаевой. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. - 368с.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Гуз Н. Г.,
Інститут мистецтв НПУ імені М.П. Драгоманова

Анотація. У статті окреслюються нові вимоги до організації педагогічної взаємодії викладача і студента у системі музично-педагогічної освіти. Висвітлюються методичні засади її забезпечення.

Ключові слова. педагогічна взаємодія, вчитель музики, гуманізація освіти.

Анотация. Гуз Н. Г. Методические основы педагогического взаимодействия в системе подготовки будущего учителя музыки. В статье представлены новые требования к организации педагогического взаимодействия преподавателя и студента в системе музыкально-педагогического образования. Рассматриваются методические основы ее обеспечения.

Ключевые слова. педагогическое взаимодействие, учитель музыки, гуманизация образования.

Annotation. Guz N.G. Methodical means of pedagogical interaction in the system of future music teachers preparation. The article highlights new requirements regarding the organization of pedagogical interaction in the system of higher musical and pedagogical education. Methodical means are emphasized here.

Key words. pedagogical interaction, music teacher, humanization of education.

Постановка проблеми. Процес підготовки майбутнього вчителя складний і багатограний, складається із різноманітних сполучень діяльності педагога і студента. Цілі суб'єктів педагогічного процесу (педагога та студента) відносно самостійні. Діяльність педагога спрямовується на те, щоб навчити, полягає у підготовці педагогічного процесу та його здійсненні (діагностування, планування, організація, контроль навчальної роботи студента). Цілі того, хто вчиться обумовлюються набуттям професійних знань, умінь, навичок та